

STRATEGI FÖR SVENSKA UNESCORÅDETS VERKSAMHET I SVERIGE 2023–2026

unesco

Svenska Uneskorådet

Strategi för Svenska Uneskorådets verksamhet i Sverige 2023–2026

Beslut 2 december 2022

1. Strategins syfte och omfattning

Denna strategi styr Svenska Uneskorådets verksamhet i Sverige 2023–2026.

Unesco bildades år 1945 och är FN:s organisation för att genom utbildning, kultur, vetenskap och kommunikation skapa en fredligare värld. Enligt Unescos stadgar ska alla medlemsstater ha en nationalkommission som fungerar som en länk mellan Unesco och medlemsstaten. Svenska Uneskorådet är Sveriges nationalkommission till Unesco.

Svenska Uneskorådets uppdrag är enligt kommittédirektiv (2013:123) att:

- bidra till att genomföra regeringens strategi för samarbete med Unesco,
- bistå regeringen med råd, underlag och förslag i frågor som rör Unescos verksamhet,
- informera, sprida kännedom om och skapa intresse i Sverige för Unescos verksamhet,
- handlägga och samordna ärenden som rör Unescos verksamhet, och
- samverka med andra berörda myndigheter och organisationer i frågor som rör Unescos verksamhet.

Uneskorådet styrs även av ett årligt regleringsbrev. Den globala verksamheten styrs av strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2022–2025, beslutad av regeringen. Strategin för verksamheten i Sverige kompletterar således direktiv, regleringsbrev samt den globala strategin genom att beskriva var och hur Uneskorådets verksamhet skapar störst mervärde.

Unescorådet arbetar genom att:

- koncentrera verksamheten till områden där Unescos arbete bedöms vara som mest relevant i en svensk kontext, håller en hög kvalitet och där Unescorådet har en unik eller väsentlig roll att spela,
- initiera, facilitera och stimulera engagemang inom det breda nätverk som finns inom Unescoarbetet i Sverige, snarare än att i egen regi driva större processer,
- främja utvecklingen och implementeringen av Unescos program och koncept i Sverige. Unescorådet har i detta avseende ett särskilt uppdrag att säkerställa att Unescos namn och koncept i Sverige används och utvecklas i överensstämmelse med Unescos regler och riktlinjer,
- komplettera arbete som bedrivs av andra aktörer samt undvika att duplicera pågående processer.

För att förverkliga de prioriteringar som fastslås i strategin kommer Unescorådet applicera ett effektivt och resultatbaserat arbetssätt. Samarbete med relevanta aktörer såsom myndigheter, civilsamhälle och andra nationalkommissioner kommer att vara en viktig del av Unescorådets arbetssätt under strategiperioden. Viktiga samarbetsaktörer är även civilsamhället inklusive ungdomsorganisationer samt företrädare för journalister, forskare och kulturarbetare. Strategin följs upp årligen med möjlighet till revidering. Som stöd i genomförandet finns en tillhörande aktivitetsplan, som tas fram och uppdateras av Unescorådets kansli.

Såväl ett jämställdhets- som ett rättighetsperspektiv ska integreras i all verksamhet. Rättighetsperspektivet omfattar principerna om icke-diskriminering, transparens och deltagande – vilket i praktiken bland annat innebär att beakta representation och mångfald, till exempel genom att inkludera perspektiv som hbtqi+ och urfolk i verksamheten. Unescorådet följer också den av FN antagna Agenda 2030 med ledorden om att inte lämna någon utanför (Leave No One Behind).

Strategins upplägg

Detta kapitel (kapitel ett) anger strategins syfte och omfattning. Kapitel två handlar om Sveriges åtaganden inom Unesco och vilken roll Unescorådet kan spela i implementering av dessa. Kapitel tre beskriver inriktning och

prioriteringar som verksamheten ska vila på under strategiperioden, uppdelat under tre rubriker; *ett demokratiskt samhälle, kunskap och information* och *människa, kultur och miljö*. De normativa instrument som prioriteringarna vilar på och de åtta teman, som valts ut i syfte att kanalisera arbetet, anges. Slutligen samlas under kapitel fyra de prioriteringar som avser Unescos koncept i Sverige.

2. Sveriges åtaganden inom Unesco

Unesco är en normativ organisation med sin grund i internationella överenskommelser. Således är de normativa instrument som Unescos medlemsstater har åtagit sig att följa av stor vikt för organisationens trovärdighet, verksamhet och möjlighet att åstadkomma förändring. Unescorådet bidrar till att uppfylla de åtaganden som Sverige har gjort inom Unesco, såsom medlemskapet i sig samt de konventioner som Sverige har ratificerat. Sverige är invalt i ett antal av Unescos styrorgan, vilket medför ytterligare ansvar. Unescorådet arbetar även med de av FN:s generalförsamling instiftade dekader som faller inom Unescos mandat, såsom de nu pågående dekaderna för havsforskning och urfolksspråk. Även de Unescokoncept som finns i Sverige är en del av Sveriges åtagande. De åtaganden som Sverige har inom Unescos styrorgan och genom dess koncept medför stora möjligheter att använda Unescos kunskap, data, erfarenheter och plattformar för kunskapsutbyte, informationsinhämtning och tillgång till globala nätverk. Unescorådet har i detta sammanhang en viktig funktion att informera om Sveriges åtaganden och att bidra till att de uppfylls, bland annat genom att samordna det nationella arbetet inom Unescos system för periodisk rapportering samt säkerställa att civilsamhället inkluderas.

3. Inriktning och prioriteringar för den svenska verksamheten

Arbetet i Sverige tar avstamp i Unescos mandat, normativa instrument och verksamhet. Viktiga instrument för Unescorådets arbete i Sverige är även Unescos långsiktiga strategi (Medium Term Strategy 2022–2029), rapporter av hög kvalitet med relevanta budskap, samt lärdomar från arbetet som sker i Unescos kommittéer, styrelser, möten och under konferenser. Sverige ska i relevanta internationella fora föra fram erfarenheter från nationell nivå och samtidigt hämta hem lärdomar från det globala samarbetet för att stärka det nationella arbetet.

Nedan anges den inriktning och de prioriteringar som styr verksamheten under strategiperioden. Prioriterade områden speglar Unescos breda mandat från yttrandefrihet till utbildning, vetenskap och kultur, med demokrati och hållbar samhällsutveckling som tvärgående teman. Prioriterade områden har stor relevans i svensk kontext och Unescorådet bedöms ha god möjlighet att ge väsentliga bidrag av hög kvalitet inom dessa. För varje prioriterat område beskrivs varför detta har valts, ett mål för området och ett antal punkter som beskriver hur arbetet ska bedrivas under strategiperioden.

Ett demokratiskt samhälle

FN:s och Unescos grundläggande principer om fred, demokrati och mänskliga rättigheter utmanas alltmer i dagens samhälle. Unescos breda mandat innebär en unik möjlighet för ökade synergier och samarbete mellan aktörer som är viktiga för demokratin. En alltmer föränderlig värld och ett komplext digitalt landskap ställer höga krav på individens förmåga att förstå och tolka sin vardag och ett snabbt flöde av information. Medvetenhet om hur tekniken påverkar våra möjligheter till beslutsfattande behöver stärkas.

Relevanta normativa instrument i sammanhanget är:

Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005)

Unescos rekommendation om konstnärens ställning (1980)

Unescos rekommendation om forskning och forskare (2017)

Unescos rekommendation om lärare inom högre utbildning (1997)

FN:s handlingsplan för journalisters säkerhet och frågan om straffrihet (2012)

Stöd till demokratins röstbärare

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till en livskraftig demokrati genom stöd till det civila samhället, ungdomar, journalister, kulturskapare och forskare.

Unesco har ansvar inom FN för frågor om yttrandefrihet och inom Unescos mandat finns villkoren för journalister, kulturarbetare och forskare. När demokratier monteras ned är journalister, kulturskapare och forskare samt det civila samhället de första som utsätts för inskränkningar av de mänskliga rättigheterna. Unescorådet har länge arbetat med journalisters säkerhet men ser nu en möjlighet att verka för synergier i arbetet hos andra grupper som möter liknande utmaningar. Sverige har länge lyft civilsamhällets viktiga roll

inom Unescoarbetet och ser ett behov av att utveckla arbetet även i Sverige. Inom ramen för detta är ungdomsorganisationer särskilt prioriterade.

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- sprida kunskap till beslutfattare om vikten av yttrandefrihet i ett demokratiskt samhälle och om Unescos arbete för yttrandefrihet,
- samverka med företrädare för journalister, forskare och kulturskapare och genom kunskapsuppbyggnad och utbyte stärka deras villkor att verka,
- prioritera inkluderande av civilsamhälle och unga i sin verksamhet.

Förmåga att tolka samtiden

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till en större förståelse för vikten av att kunna tolka och bedöma trovärdigheten och relevansen i information.

Unesco ska enligt sin stadga främja ett fritt utbyte av idéer och kunskap och var tidigt med att förespråka behovet av medie- och informationskunnighet (MIK). Unescorådet tog detta område till Sverige och det har sedan dess fått stor spridning. Unescorådet har fortsatt en roll i att sprida kunskap om MIK men nya behov och utmaningar har uppkommit i det snabbt förändrade digitala landskapet, såsom artificiell intelligens (AI).

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- sprida Unescos arbete till svenska aktörer inom området medie- och informationskunnighet,
- sprida kunskap om etik och AI till relevanta aktörer och främja samverkan mellan dessa i Sverige.

Kunskap och information

Inom FN har Unesco ansvaret för mål 4 i Agenda 2030 om en god utbildning för alla samt delmål 16.10 om allas rätt till information. Kunskap och lärande är en förutsättning för demokrati, hållbarhet och utveckling. Covid 19-pandemin har förvärrat den globala lärandekrisen och försvårat internationellt forskningssamarbete. Samtidigt har pandemin ytterligare visat utbildningens och forskningens viktiga roll i våra samhällen, så även i Sverige.

Relevanta normativa dokument för området är

Unescos konvention om diskriminering inom undervisningen (1960)

Unescos rekommendation om öppen vetenskap (2021)

Unescos rekommendation om öppna lärresurser (2019)

Unescos rekommendation om forskning och forskare (2017)

Unescos rekommendation om vuxenutbildning (2015)

Unescos rekommendation om yrkesutbildning (2015)

Unescos rekommendation om etik och AI (2021)

Unescos ramverk om medie- och informationskunnighet (2011)

Unescos rekommendation om utbildning för internationell förståelse (1974)

Unescos konvention om erkännande av högre utbildningskvalifikationer (2019)

Livslångt lärande

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden främja förståelsen för att det livslånga lärandet är en förutsättning för individens välmående, utveckling och möjlighet att bidra till demokrati och hållbar samhällsutveckling

Utbildningsfrågan har bland annat genom Unescos arbete fått en ökad synlighet på de multilaterala arenorna. Arbetet är mindre känt i Sverige, och utbildningsmålet (SDG 4) har fått begränsad uppmärksamhet inom ramen

för Sveriges arbete med Agenda 2030. Samtidigt har den svenska diskussionen om utbildning och dess utformning under senare år har blivit alltmer intensiv, såväl i fråga om förskola och skola som livslångt lärande.

Under strategiperioden avser Uneskorådet att:

- öka kunskapen om mål 4 (god utbildning för alla) i Agenda 2030 och lyfta fram utbildningsmålets betydelse,
- främja svenska utbildningsaktörers engagemang i globala utbildningsfrågor,
- verka för en visionär dialog kring utbildning i Sverige, grundat i Unescos arbete.

En öppen och tillgänglig vetenskap

Svenska Uneskorådet ska under strategiperioden främja en ökad interaktion mellan forskningen och det övriga samhället och bidra till att stärka den nationella omställningen mot öppen vetenskap utifrån Unescos arbete.

Unesco har som FN:s ansvariga vetenskapsorgan en viktig roll att spela för att lyfta vetenskapen och den fria forskningens betydelse i en alltmer volatil värld som är i behov av beslut fattade på vetenskaplig grund. Flera nya instrument och initiativ på området har skapat ett momentum i frågan och Uneskorådet ser en potential i att dessa instrument används som normativ bas för det nationella arbetet.

Under strategiperioden avser Uneskorådet att:

- stödja aktörer som främjar öppen vetenskap och vetenskapens roll i samhället,
- verka för att nationellt arbete med öppen vetenskap och öppna lärresurser ligger i linje med Unescos rekommendationer.

Människa, kultur och miljö

Unescos arbete inom sina mandatområden bidrar till att främja hållbara samhällen där människor har makt att forma sin framtid och i samverkan med andra möta vår tids stora utmaningar, såsom klimataförändringar, pandemier, fattigdom och ökad social, politisk och ekonomisk osäkerhet. Unescorådet kan därför, med grund i Unescos arbete i en svensk kontext bidra inom ramen för lokal samverkan och utbildning för hållbar utveckling, liksom inom arbetet för att främja internationell förståelse, kulturell mångfald och ett levande kulturarv.

Relevanta normativa dokument för området är:

Education for Sustainable Development (ESD) for 2030

Unescos rekommendation om utbildning för internationell förståelse (1974)

Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet (2003)

Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv (1972)

Unescos konvention och tilläggsprotokoll om skydd för kulturell egendom i händelse av väpnad konflikt (1954)

Unescos konvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturogömdom (1970)

Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005)

Lima Declaration on the UNESCO Man and the Biosphere Programme and its World Network of Biosphere Reserves (2016)

Utbildning för hållbar utveckling

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till att utbildningssystem utformas utifrån att människor behöver kunskaper, kompetenser och förmågor för att kunna skapa förutsättningar för hållbar utveckling.

Unesco har som FN:s organ för utbildning under många decennier utvecklat området utbildning för hållbar utveckling på en global nivå. Samtidigt har frågan länge varit en prioriterad fråga för Sverige, där Unescorådet har samverkat med en bredd av svenska aktörer. Unescorådet har kartlagt arbetet i Sverige och ser ett behov av tydligare samordning.

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- samordna och stödja aktörer som arbetar för utbildning för hållbar utveckling i Sverige,
- sprida kunskap från Unesco om utbildning för hållbar utveckling.

Pilotområden för hållbarhet

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till att skapa och upprätthålla lokala arenor där människor kan skapa förståelse för globala problem, och utveckla såväl metoder för hållbar utveckling som en förståelse för vårt gemensamma arv.

Strävan efter en hållbar framtid är grundläggande för Unescos arbete och i Sverige har Unescorådet ett väl utvecklat samarbete med ett flertal aktörer i Unescokoncept över hela landet. Bedömningen är att världsarv, biosfärområden och geoparker kan och bör fungera som pilotområden för att utveckla såväl metoder för hållbar utveckling som en förståelse för vårt gemensamma arv.

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- uppmuntra det svenska biosfärprogrammet, de svenska världsarven och globala geoparker i Sverige att stärka sitt arbete utifrån Agenda 2030 med särskilt fokus på utbildning och forskning,
- sprida kunskap om Unescos arbete med världsarv, biosfärområden och geoparker.
- bidra till att pilotområden kan öka kunskapen om klimat, miljö och ett hållbart samhälle

En mångfald av kulturyttringar

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till ett fritt och öppet samhälle med en mångfald av kulturyttringar där fler röster och perspektiv får höras

En mångfald av kulturyttringar har länge varit en central fråga inom Unescos kulturarbete och utgör en viktig del av fredliga samhällen. Samtidigt blir kopplingarna mellan hållbarhet och kultur alltmer tydliga. Unescos verktyg inom detta område ger Unescorådet goda förutsättningar att kunna bidra till en mångfald av kulturyttringar och att tydliggöra kopplingarna mellan hållbarhet och kultur även i en svensk kontext.

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- sprida kunskap om Unescos arbete med en mångfald av kulturyttringar,
- driva frågan om kultur som en allmän tillgång (*public good*) i enlighet med Unescos arbete,
- belysa kopplingarna mellan hållbarhet och kultur, exempelvis i samarbete med de kreativa städerna.

Skydd, användning och utveckling av kulturarv

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden främja arbetet med bevarande, användande och utveckling av mänsklighetens kulturarv för att vi ska kunna förstå vår historia och nutid och medverka till formandet av vår gemensamma framtid.

Skydd av kulturarvet lyfts i FN:s Agenda 2030 som en viktig aspekt av hållbar samhällsutveckling. Idag möter arbetet för skydd av kulturarvet växande utmaningar inte bara internationellt utan också i Sverige, till exempel i samband med urban utveckling och infrastrukturinvesteringar. Unescorådet har tillsammans andra aktörer i Sverige länge arbetat med att skydda det materiella och immateriella kulturarvet. Detta är frågor som väcker intresse och som berör många aktörer i Sverige, och där Unescorådet har goda möjligheter att bidra.

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- sprida kunskap om Unescos konventioner och arbetet mot kulturarvsförstörelse och illegal handel med kulturföremål,
- ge råd till regeringen och andra beslutsfattare om vikten av Sveriges åtaganden enligt kulturarvskonventionerna,
- uppmuntra att civilsamhället och utövarna ytterligare involveras i arbetet med det immateriella kulturarvet.

4. Prioriteringar för koncept i Sverige

Svenska Unescorådet ska under strategiperioden bidra till att främja Unescokonceptens verksamhet och till en fördjupad dialog om hur Unescos vision och värdegrund kan lyftas i konceptens verksamhet

Unesco har genom sina koncept runt omkring i världen en unik möjlighet att implementera sitt normativa uppdrag på den lokala nivån. Unescokoncepten i Sverige bidrar på ett ovärderligt sätt till att främja Unescos målsättningar inom sina respektive områden. Under senare år har fler svenska verksamheter tillkommit inom Unescokoncepten, samtidigt som samverkan inom koncepten har utvecklats och ett nytt koncept – globala geoparker – har etablerats i Sverige. Det är angeläget för Unescorådet att ha en god dialog med koncepten och att främja deras verksamhet, i synnerhet när det gäller konceptens samverkan och förankring i Unescos vision och värdegrund.

Unescokoncept i Sverige:

Världsarv

Världsminnen

Biosfärområden

Kreativa städer

Unescoprofessurer

Unesco-föreningar

Globala geoparker

Kategori 2-center

Element av immateriellt kulturarv upptagna i Unescos register och listor

Under strategiperioden avser Unescorådet att:

- främja ett tydligt Unescoperspektiv hos koncepten i Sverige,
- verka för organisatorisk trygghet och stabilitet för de nationella konceptprogrammen,

- stödja samverkan mellan olika koncept i Sverige,
- synliggöra Unescos koncept i Sverige.
- främja möjligheter för aktörer inom koncepten att bidra till den nationella strategin och till Unescos arbete internationellt